

ӨВӨРХАНГАЙ АЙМГИЙН 2023 ОНЫ ХӨГЖЛИЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНД НОГООН ХӨГЖИЛ, АЯЛАЛ ЖУЛЧЛАЛЫН ЧИГЛЭЛЭЭР ТУСГАГДСАН ЗОРИЛТ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТАЙЛАН

ДӨРӨВ. НОГООН ХӨГЖИЛ, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

Зорилго: Хүрээлэн буй орчны бохирдол, доройтлыг бууруулж, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглан, нөхөн сэргээж, байгальд ээлтэй дэвшилтэт ногоон технологи нэвтрүүлж, уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох бодлогыг хэрэгжүүлж хүн амын эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

1. 2023 онд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газраас 15 булаг шандны эх хашиж хамгаалах материал нийлүүлэх гэрээг байгуулж, сумдад байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардлаар Хужирт 10, Арвайхээр-1, Зүүнбаян-Улаан 1, Гучин-Ус 2, Уянга 3, нийт 18 булаг хашиж хамгаалж, Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үр нөлөөг бууруулах үйл ажиллагаанд эмэгтэйчүүдийн манлайлал төслөөс Арвайхээр сумын Бурхийн эхийг хашиж хамгааллаа.

-Нарийнтээл сумын Их булаг хэмээх газарт хөв цөөрөм байгуулах ажлын зураг төслийг 2022 онд усны мэргэжлийн байгууллага “Гидрофонтан” ХХКомпаниар гүйцэтгүүлж, 2023 онд тус зураг төслийн дагуу хөв цөөрөм байгуулах ажлыг “Усны барилга” ХХК улсын төсвийн 335.220.690, “Баянтээг” ХК нийгмийн хариуцлагын хүрээнд 56.0 сая нийт 391.220.690 төгрөгний санхүүжилтээр гүйцэтгэж улсын комист хүлээлгэн өгсөн.

2. Өвөрхангай аймгийн Засаг даргын 2023 оны 06 дугаар сарын 22-ны өдрийн А/417 захирамжаар “Уст цэгийн тоо бүртгэл хийх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс тогтоох” ажлын хэсэг байгуулагдаж аймгийн 16 суманд 6 дугаар сарын 20-ноос 11 дүгээр сарын 10-ны өдрийн хугацаанд хээрийн судалгааны ажлыг гүйцэтгэж, хамгаалалтын бүсийн зураглалын ажлыг Arcgis 11.8, Qgis программуудыг ашиглан боловсруулсан. Тус ажлын хүрээнд гол, булаг, рашаан, худаг, нуур цөөрөм, усны барилга байгууламжуудыг маягтын дагуу судалгааг гарган тооллогын дүнгээр Өвөрхангай аймагт нийт давхардсан тоогоор 243 гол горхи, 1019 булаг шанд, 110 нуур цөөрөм, 2248 худаг, 10 услалтын систем, 11 хөв цөөрөм бүртгэгдсэн. Усны тоо бүртгэл хийх ажилд байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардлаас 16,8 сая төгрөг зарцууллаа.

3. Засгийн газраас 2023-2025 оныг Монголд зочлох жил-болгон зарласантай холбогдуулан Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын “Эрүүл аюулгүй Цэвэр орчин” бүрдүүлэх арга хэмжээний тухай 02, 05 дугаар албан даалгавруудын хэрэгжилтийн хүрээнд сумд улирал бүр нийтийн их цэвэрлэгээг зохион байгуулж хэвшсэн бөгөөд 2023 онны жилийн эцсийн байдлаар аймгийн хэмжээнд нийт 1,088 тн гаруй тн хог хаягдал, 28 гаруй тн зүй бусаар хорогдсон мал, амьтны сэг зэмийг устгах, уст цэг, усны эх үүсвэрийг хамгаалах, бохирдохоос сэргийлэх арга хэмжээг авч ажилласан.

-Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь бууруулах, дахин ашиглах, эдийн засгийн эргэлтэд оруулах ажлын хүрээнд 2023 онд 2 сум хоёрдогч түүхий эд пресслэх төхөөрөмжтэй болж, иргэдтэй гэрээ байгуулан иргэдийг ажлын байраар хангаж, сумын төвдөө хог хаягдлыг ангилан ялгаж дахин боловсруулах боломжтой хог хаягдлыг пресслэн аймгийн төв болон Улаанбаатар хотын хоёрдогч түүхий эд бэлтгэн нийлүүлэх төвд нийлүүлж байна.

4. 2023 онд ашигт малтмал ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч “АУМ-Алт” ХХК, “Өгөөмөр-Өргөө” ХХК, “Баярсгоулд” ХХК, “Империо майнинг” ХХК, “Галт үнэг” ХХК, “Эм эс бэл майнинг” ХХК-иуд техникийн нөхөн сэргээлт 85,07 га, биологийн нөхөн сэргээлт 31,5 га, дүйцүүлэн хамгааллын хүрээнд бичил уурхай эрхлэгчид техникийн нөхөн сэргээлтийг 84,6 га-д гүйцэтгэж нийт 201,17 га талбайд нөхөн сэргээлт хийснийг аймаг, сумын ажлын хэсэг хүлээж авсан.

5. Өвөрхангай аймгийн ерөнхий агнуур зохион байгуулалтын судалгаа, 2024-2028 онд хэрэгжүүлэх ан агнуурын менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах ажлын зөвлөх үйлчилгээний тендерийг зарлаж “Авралын эрэлд” ХХК шалгарч, хээрийн судалгааг хийлгүүлж, 2023 оны 10 сард аймгийн Засаг дарга, Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлд танилцуулж,

ерөнхий агнуур зохион байгуулалтын судалгааны тайлан, аймгийн ан агнуурын менежментийн төлөвлөгөөний төслийг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд хүргүүлээд байна.

-2023 оны 1-3 дугаар сард агнуурын бүс нутагт биотехникийн арга хэмжээ авах ажлын хүрээнд нийт 15 сумын 94 цэгт 5000 боодол өвс, 8 тонн хужрыг нэн ховор болон ховор амьтад болох аргаль, янгир, халиун бугт тавьж өгөх ажлыг холбогдох сумдын Засаг даргын Тамгын газар, Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, Байгаль хамгаалагч, нөхөрлөлийн гишүүдтэй хамтран хийж гүйцэтгэсэн.

6. Тэрбум мод тарих үндэсний хөдөлгөөний улсын стратеги төлөвлөгөө шинэчлэн батлагдсантай холбогдуулж, аймгийн төлөвлөгөөг шинэчлэн боловсруулан аймгийн Ойн менежментийн төлөвлөгөөний хамт аймгийн Засаг даргын зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлж, Ойн газраар батлуулахаар төлөвлөгөөг хүргүүлээ. 2023 оны бүх нийтээр мод тарих хавар, намрын өдрүүдийн хүрээнд тус аймгийн мод үржүүлгийн ажил эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдийн тарьц суулгац нийлүүлэх үзэсгэлэн худалдааг Арвайхээр, Хархорин сумдад зохион байгууллаа. 2023 онд мод тарих өдрийг “Өрх бүр хашаандаа мод тарьцгаая” уриан дор зохион байгуулж аймгийн хэмжээнд 326,000 орчим мод бут тарьсан.

7. Бат-Өлзий, Хужирт, Хархорин сумдын ойн санд хийгдэх хөнөөлт шавжийн устгал тэмцлийн ажлын сонгон шалгаруулалтад Гранд-Форест, Хатант Форест ХХКомпаниуд шалгарч 2023 оны 06 дугаар сарын 16-наас 07 сарын 20 хүртэл хугацаанд якобсоны төөлүүрч, шинэсний шилмүүс хуйлагч эрвээхэйн хөнөөлийн голомт илэрсэн талбайд утаат үүргийн шүршигч багаж ашиглан химийн аргаар устгал тэмцлийн ажлыг зохион байгууллаа. Дээрх аж ахуйн нэгжүүд Хархорин суманд 600 га, Хужирт суманд 1337 га, Бат-Өлзий суманд 7407 га, Уянга суманд 180 га, Хайрхандулаан суманд 125 га, Зүүнбаян-Улаан суманд 1500 га, нийт 11149 га талбайд устгал тэмцлийн ажлыг гүйцэтгэж үүнд орон нутгийн төсвөөс 407.2 сая төгрөг зарцуулсан.

-Тус аймагт “Эрүүл ой” төслийн хүрээнд хэрэгжиж байгаа улсын төсвөөр хийгдэх ойн хөнөөлт шавжийн устгал тэмцлийн ажлыг 2023 оны 08 сарын 10-18-ны хугацаанд хийгдсэн. Уг ажлыг Бат-Өлзий суманд 16000 га, Хужирт суманд 2000 га, Хархорин суманд 2000 га нийт 20,000 га талбайд авиа химийн аргаар хийж гүйцэтгэлээ.

8. Арвайхээр сумын шинэ суурьшлын бүсийн цэцэрлэгт хүрээлэнд 2023 онд инженерийн шугам сүлжээ, дугуйн болон явган хүний зам, сүүдрэвч барих зэрэг тохижилтын ажлууд хийгдсэн бөгөөд уг цэцэрлэгт хүрээлэнгийн ургамлан хашлаганд 2022 онд 34000 ширхэг мод тарьсан.

9. Аймгийн хэмжээнд 2023 оны байдлаар аялал жуулчлалын чиглэлээр 70 гаруй аж ахуй нэгж үйл ажиллагаа эрхэлж, 800 гаруй иргэд салбарт ажиллаж байна. Эдгээр иргэдийг чадавхжуулах зочлох үйлчилгээний сургалтыг төр болон хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар 4 удаагийн сургалт зохион байгуулж, нийт 96 иргэнийг хамруулсан. Аймгийн Политехникийн коллежтой хамтран 2022-2023 оны хичээлийн жилд аяллын хөтөч, зочид буудлын үйлчилгээний ажилтны ангид аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа орон нутгийн 50 иргэнийг суралцуулах ажлыг зохион байгуулж, 36 иргэнд мэргэжлийн үнэмлэхтэй олгосон. Боловсролын сангаас суралцагчдад 63.0 сая төгрөгийн сургалтын тэтгэлэг олгогдсон.

10. Жуулчдын гол чиглэл дагуу бүс нутгийн онцлогт тулгуурлан Хархорин суманд 07 сарын 15-17-ны хооронд “Торгоны зам-Хархорум хот” соёл, аялал жуулчлалын фестивалийг, Хужирт суманд 07 сарын 22-нд “Монгол эсгий урлалын баяр”, Бат-Өлзий суманд 7 сарын 23-нд “Сарлагийн баяр” эвентүүдийг зохион байгуулж, давхардсан тоогоор нийт 5.0 гаруй жуулчид үзэж сонирхсон. Өвлийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, улирлын хамаарлыг бууруулах зорилгоор Арвайхээр суманд 2023 оны 12 сарын 01-нд Улсын бүсийн “Тэмээчдийн баяр”, 12 сарын 9,10-нд Бат-Өлзий сумын Улаанцутгаланд “KARAKORUM ICE FESTIVAL” мөсөнд авиралтын тэмцээнийг тус тус зохион байгуулсан. Дээрх эвентүүдийг зохион байгуулахад орон нутгийн төсвөөс 80.0 сая, улсын төсвөөс 20.0 сая төгрөгийг зарцуулж, давхардсан тоогоор 8000 мянга гаруй жуулчид үзэж сонирхсон.

-Өвөрхангай аймгийн аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэгчдийн “Аялал жуулчлалын сэргэлт” зөвлөгөөнийг 2023.10.21-ний өдөр зохион байгуулж, аймгийн удирдлагууд, сумдын Засаг дарга нар, БОАЖГазар, ОХБЦГХЗахиргаа болон аялал

жуулчлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг жуулчны бааз, рашаан сувилал, зочид буудал зэрэг 40 гаруй аж ахуй нэгжийн удирдлага, менежерүүд оролцлоо.

11. Хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар аялал жуулчлалын бүс нутаг Өлзийт сумын Бор хошуунд Альфа тур зам дагуух үйлчилгээний цогцолбор, Уянга сумын Хүйсийн найман нуур орчим Отоглох цэг, Бат-Өлзий сумын Улаанцутгаланд 3 гэр бааз, Баруунбаян-Улаан сумын Нугын элсэнд Гарьд амралтын газар, Хархорин суманд Гэр комплекс зэрэг газрууд шинээр ашиглалтад орж, эко ариун цэврийн байгууламж 6, хогийн сав 4 тус тус байршууллаа.

Өвөрхангай аймгийн 2023 оны хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөнд ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын чиглэлээр бүхий нийт 11 зорилт арга хэмжээ тусгагдаж 95 хувьтай хэрэгжсэн байна.

ХЯНАСАН
БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН
ГАЗРЫН ДАРГА

Г.БАЯСГАЛАН

БИЕЛЭЛТ НЭГТГЭСЭН
БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТ, ХҮНИЙ НӨӨЦ, ДОТООД
АЖИЛ ХАРИУЦСАН АХЛАХ МЭРГЭЖИЛТЭН

Э.ЗОЛЗАЯА